

อุปสรรคที่ส่งผลต่อคุณภาพ การศึกษาทางไกล และ ปัจจัยที่ช่วยพัฒนาคุณภาพ การศึกษาทางไกล

โดย ตรีนุช ไพบยณต์วิจิตร และศิวัช เทียมทัต

ที่มาภาพ : [HTTPS://WWW.BBC.COM/THAI/THAILAND-52703005](https://www.bbc.com/thai/thailand-52703005)

เมษายน 2564 (WORKING PAPER)

ภาคการศึกษาที่เป็นอีกภาคส่วนที่ถูกระทบอย่างหนักจากการระบาดของโควิด-19 โดยเมื่อกลางเดือนเมษายน พ.ศ. 2564 รัฐบาลได้ประกาศระงับการเรียนการสอนในสถานศึกษาอีกครั้ง เหตุนี้จึงทำให้นักเรียนต้องกลับมาพึ่งระบบการเรียนการสอนทางไกล ถึงแม้ว่าสถาบันการศึกษาต่างๆ มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบทางไกลแทนการเรียนการสอนแบบปรกติในห้องเรียน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนผ่านช่องทางออนไลน์ หรือการเรียนผ่านทีวี แต่ก็ก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามเรายังไม่สามารถหลุดพ้นจากปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาที่เกิดจากปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ กล่าวคือ เด็กนักเรียนจากครัวเรือนที่มีรายได้น้อยกว่า 2 แสนบาทไม่มีอุปกรณ์ที่พร้อมในการเรียนทางไกล เช่น ทีวี คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนี้ ยังไม่มีผู้ปกครองที่สามารถช่วยเป็นครูพี่เลี้ยงได้

เนื่องจากข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น เวลา และภาษา เป็นต้น

การเข้าถึงอุปกรณ์ที่เหมาะสมในการเรียนทางไกลนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อประสิทธิภาพการศึกษาทางไกล จากข้อมูลการสำรวจภาวะครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี 2560 พบว่า การเข้าถึงคอมพิวเตอร์ของครัวเรือนยิ่งยากมากขึ้นหากเป็นครัวเรือนที่มีฐานะยากจน ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยต่อปีน้อยกว่า 2 แสนบาท มีคอมพิวเตอร์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเพียงร้อยละ 3 ของครัวเรือนทั้งหมด ขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยต่อปี 2 แสนบาทขึ้นไปมีคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตร้อยละ 19 ของครัวเรือนทั้งหมด ตัวเลขเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงอุปกรณ์การสื่อสารสำหรับการเรียนออนไลน์ในช่วงที่ต้องเรียนทางไกล ซึ่งซ้ำเติม

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่มีอยู่ดั้งเดิม

ในช่วงที่มีมาตรการระงับการเรียนการสอนที่โรงเรียน ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบหน้าชั้นเรียนมาเป็นการเรียนทางไกลแทน โดยกระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนะการจัดการเรียนทางไกล 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) การเรียนรู้ผ่านระบบโทรทัศน์ DLTV (On-Air Education) ซึ่งเป็นรูปแบบหลักที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น (2) การเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (Online Education) (3) การเรียนรู้เสริมแบบโต้ตอบ (Interactive Education) และ (4) การเรียนรู้ที่โรงเรียนแบบแบ่งเป็นกะ (Onsite Education) ในรายงานเรื่อง เรียนออนไลน์ยุคโควิด-19 : วิกฤตหรือโอกาสการศึกษาไทย โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2563) พบว่า การดำเนินการที่ผ่านมา ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรและก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาภายในประเทศเพิ่มขึ้น ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ จากรายงานผลการดำเนินการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของสำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สามารถสรุปสาเหตุหลักได้ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 ความไม่สอดคล้องของนโยบายของกระทรวงกับแนวทางปฏิบัติของโรงเรียน โดยในช่วงทดลองการจัดการเรียนทางไกลก่อนเปิดภาคเรียนที่ 1 ปี 2563 นั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้แจ้งว่าการเรียนออนไลน์เป็นเพียงการเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเปิดภาคเรียนเท่านั้นและเน้นย้ำว่าไม่มีการเก็บคะแนน แต่ในบางโรงเรียนกำหนดให้มีการเก็บคะแนน จึงสร้างความสับสนแก่ผู้ปฏิบัติงานและผู้เรียน

ประการที่ 2 ความไม่พร้อมทางด้านการเงินในการจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตของครัวเรือนที่มีฐานะยากจนและอาศัยอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารที่มีลักษณะตั้งอยู่บนภูเขาและบนเกาะที่ไม่มีไฟฟ้าเข้าถึง ทำให้เด็กนักเรียนกลุ่มนี้ไม่สามารถเข้าเรียนในหลักสูตรออนไลน์ได้ บางครัวเรือนไม่มีโทรทัศน์ใช้ในการเรียนทางไกลและต้องไปพึ่งพาเพื่อนบ้าน

ประการที่ 3 การขาดทักษะทางด้านดิจิทัลที่จำเป็นต่อการเข้าใช้งานในระบบการเรียนออนไลน์ โดยปัญหานี้จะเกิดขึ้นกับครัวเรือนที่เด็กและผู้ปกครองขาดทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ ทำให้ครัวเรือนเหล่านี้ไม่สามารถเข้าถึงการเรียนออนไลน์ได้

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาตัวครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้ทำการจัดการเรียนการสอนนั้น พบว่า ครูส่วนใหญ่ไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมที่ดีในการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ และบางส่วนไม่สามารถวางแผนจัดการเรียนการสอนได้ ทำให้คอร์สเรียนออนไลน์จำนวนมาก ไม่สามารถดึงดูดความสนใจให้ผู้เรียนสามารถทำการเรียนได้อย่างต่อเนื่องจนจบคอร์ส

ประการที่ 4 ปัญหาคุณภาพของเนื้อหาในหลักสูตรที่เปิดเรียน สืบเนื่องมาจากการที่ครูผู้สอนไม่มีการเตรียมความพร้อมที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนทางออนไลน์ ทำให้โรงเรียนส่วนใหญ่หันไปใช้ระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านทีวีโทททัศน์ (DLTV) โดยเนื้อหาบางวิชาที่ออกอากาศไม่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน บางส่วนมีการสอนผิด และมีความยากต่อการทำความเข้าใจ แม้ว่าจะสามารถกลับมาดูย้อนหลังได้ก็ตาม ทำให้คอร์สเรียนที่ใช้อยู่ไม่สามารรถแรงดึงดูดใจให้ผู้เรียนสามารถเรียนจนจบคอร์สได้

ประการที่ 5 ความไม่พร้อมทางด้านเทคนิคซึ่งเกิดขึ้นจากความไม่เสถียรของระบบการเรียนออนไลน์ที่ยังไม่สามารถรองรับการเข้าใช้งานจากผู้เรียนเป็นจำนวนมากได้ ทำให้เกิดปัญหาระบบล่มบ่อยครั้ง และระบบการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ไม่มีการเปิดระบบให้ผู้เรียนสามารถติดต่อกับกลุ่มเพื่อนและครูผู้สอนได้ เมื่อเด็กเหล่านี้เรียนแล้วไม่เข้าใจในเนื้อหา ทำให้ไม่สามารถปรึกษาใครได้ ทำให้ในท้ายที่สุด เด็กเหล่านี้จึงเลิกเรียนกลางคันไปในที่สุด

การศึกษาโดย Paul และ Jefferson (2019) พบว่า ผลลัพธ์ของการเรียนในรูปแบบในห้องเรียน และรูปแบบออนไลน์ไม่ได้มีความแตกต่างกัน สำหรับ นักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าผลลัพธ์ของการเรียนรูปแบบทางไกลจะมีคุณภาพเท่าเทียมกับรูปแบบในห้องเรียนเสมอไป โดยเฉพาะในเด็กนักเรียนระดับประถมและชั้นอนุบาล อีกหนึ่งการศึกษาที่กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ผลลัพธ์ทางการศึกษาของนักศึกษาที่เรียนออนไลน์นั้นต่ำกว่านักศึกษาที่เรียนในชั้นเรียนอย่างมีนัยยะสำคัญ (Hoffman และ Elmi, 2020) สองการศึกษาที่กล่าวมานี้ชี้ให้เห็นได้ว่าคุณภาพของการศึกษาทางไกลนั้นมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับหลากหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยด้านการเข้าถึงอุปกรณ์ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านคุณภาพหลักสูตร ปัจจัยด้านทักษะการสอนทางไกล และปัจจัยด้านตัวผู้เรียนที่ต้องมีสมาธิในการเรียนทางไกลอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนทางไกลมีอยู่เป็นจำนวนมาก อาทิเช่น Pham และคณะ (2019) ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ e-learning ในประเทศเวียดนาม โดยคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนวัดได้จากความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อระบบ e-learning และการคงอยู่ของผู้เรียนในระบบ การศึกษานี้พบว่า คุณภาพของการเรียนในรูปแบบ e-learning ขึ้นอยู่กับปัจจัย 5 ประการ ซึ่งประกอบไปด้วย (1) คุณภาพของระบบ e-learning (2) คุณภาพของผู้จัดทำหลักสูตร e-learning หรือครูผู้สอน (3) คุณภาพของ

หลักสูตรที่มีการเปิดให้บริการ (4) การบริหารจัดการระบบ e-learning และ (5) คุณภาพการให้ความช่วยเหลือผู้เรียน โดยเฉพาะคุณภาพของระบบ e-learning ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจและการยังคงอยู่ในระบบของผู้เรียน นอกจากนี้ระบบที่สามารถใช้งานได้ง่ายและเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่มีความรู้ทางคอมพิวเตอร์ขั้นสูงให้สามารถให้เข้ามาใช้งานได้ จะส่งผลทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจและมีแรงจูงใจที่จะเรียนจนจบหลักสูตร

การศึกษาโดย Kintu, Zhu, Kagambe (2017) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blend Learning) ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้แบบในห้องเรียนมาใช้คู่กับการเรียนผ่านระบบออนไลน์ พบว่าคุณลักษณะส่วนตัวของผู้เรียนและคุณลักษณะของหลักสูตรเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้ โดยคุณลักษณะส่วนตัวที่สำคัญ คือ ความสามารถในการควบคุมตนเอง และทัศนคติส่วนตัว โดยผู้เรียนที่มีความสามารถควบคุมตนเองจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถวางแผนและบริหารเวลาในการเรียนกับการทำกิจกรรมอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้เรียนมีสมาธิจดจ่อกับการเรียนได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย ในส่วนของทัศนคติส่วนตัวเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้จนจบหลักสูตรได้ นอกจากนี้ การได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญเช่นกัน

ในส่วนของคุณลักษณะของหลักสูตรที่สำคัญต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

นั้น ประกอบไปด้วย คุณภาพของเทคโนโลยี อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และการมีช่องทางให้ผู้เรียนสามารถติดต่อกับผู้สอนได้ โดยเฉพาะปัจจัยหลัง การมีช่องทางที่ผู้เรียนสามารถติดต่อกับผู้สอนได้นั้น จะช่วยทำให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาในส่วนที่ไม่เข้าใจและยังช่วยทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนแบบออนไลน์ และจูงใจให้ผู้เรียนสามารถเรียนจนจบหลักสูตรได้

นอกจากปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนทางไกลแล้วนั้น ยังมีอุปสรรคที่พบบ่อยครั้งในการจัดการเรียนการสอนทางไกล UNESCO (2020) กล่าวถึงอุปสรรคสำคัญในการจัดการเรียนการสอนผ่านทางวิทยุและโทรทัศน์ ได้แก่ (1) เนื้อหาบางส่วนในบางวิชาไม่สามารถที่จะนำมาจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้ได้ (2) ความยากที่จะทำการผลิตเนื้อหาให้ครอบคลุมทุกบทเรียนในแต่ละวิชาในช่วงเวลาสั้น ๆ (3) ขาดความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญในการจัดทำสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ และ (4) ขาดผู้เชี่ยวชาญและเทคโนโลยีที่ใช้ในการควบคุมและประเมินผลของการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้

โดยสรุป คุณภาพของการเรียนทางไกลนั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย แต่ปัจจัยหลักที่สำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้คือความพร้อมในการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทักษะดิจิทัล และการมีช่องทางในการติดต่อระหว่างผู้เรียน และครูผู้สอน จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังมีช่องโหว่อยู่หลายจุดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนทางไกล ทั้งอุปสรรคในด้านความพร้อมของอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนทางไกล ความพร้อมของเนื้อหาและหลักสูตร ทักษะทางด้าน

ดิจิทัลของครูผู้สอนและนักเรียน ทักษะการสอนและการวางแผนสำหรับการสอนออนไลน์ และการสนับสนุนจากผู้ปกครองที่จะเป็นครูพี่เลี้ยง

เอกสารอ้างอิง

- (1) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). รายงาน เรียนออนไลน์ยุคโควิด-19: วิฤตหรือโอกาสการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นจาก <https://covid19.obec.go.th/>
- (2) Paul, J., and Jefferson, F. (2019). A Comparative Analysis of Student Performance in an Online vs. Face-to-Face Environmental Science Course From 2009 to 2016. *Frontiers in Computer Science*, 12
- (3) Hoffman, H., and Elmi, A. (2020). Comparing Student Performance in a Graduate-Level Introductory Biostatistics Course Using an Online versus a Traditional in-Person Learning Environment. *Journal of Statistics Education*, 00(0), 1-10. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10691898.2020.1841592>
- (4) Pham, L., Limbu, Y. B., Bui, T. K., Nguyen, H. T., and Pham, H. T. (2019). Does e-learning service quality influence e-learning student satisfaction and loyalty? Evidence from Vietnam. *International Journal*

- of Educational Technology in Higher Education, 16(7), 1-26.
- (5) Kintu, M. J., Zhu, C., and Kagambe, E. (2017). Blended learning effectiveness: the relationship between student characteristics, design features and outcomes. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 14(7), 1-20.
- (6) UNESCO. (2020). Learning through radio and television in the time of COVID-19. UNESCO. Retrieved from <https://en.unesco.org/news/learning-through-radio-and-television-time-covid-19>.

